

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA O'YIN ORQALI TA'LIM SIFATINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Kurbanova Gulnoza Ganidjanovna

Xalqaro Nordik Universiteti, 1 MPA 24 guruh 1 - kurs magistranti

E-mail: gulnozaqurbonova7777777@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini shakllantirishning asosiy yo'llari ko'rib chiqiladi. O'yin maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarning bilimi, qobiliyatlari va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita ekanligi ta'kidlanadi. Maqolada o'yinlarni ta'lim mazmuniga moslashtirish, interaktivlikni oshirish, individual yondashuvni qo'llash, xavfsiz va qulay o'yin muhitini yaratish hamda o'yinlarni doimiy yangilab borish kabi samarali usullar tahlil qilinadi. Shuningdek, o'yin orqali ta'lim bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi ham yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, o'yin orqali ta'lim, ta'lim sifati, bolalar rivojlanishi, interaktiv o'yinlar, individual yondashuv, o'yin muhitini tashkil etish.*

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar — inson hayotining eng muhim va o'zgarmas rivojlanish davri vakillari hisoblanadi. Bu yoshda bolalar hayotga, atrof-muhitga, jamiyatga bo'lgan qiziqishlari ortadi, ular o'zining ongini va hissiyotlarini faol ravishda shakllantiradi. Shu bois, maktabgacha ta'lim jarayonining sifatli va samarali tashkil etilishi bolalarning kelajakda muvaffaqiyatli o'qishlari, ijtimoiy moslashuvlari hamda shaxs sifatida rivojlanishida muhim poydevor hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim jarayonida o'yinlar muhim o'rin tutadi. Chunki o'yin — bu nafaqat bolalarning eng sevimli faoliyati, balki ularning o'zini ifoda etishi, yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishi uchun tabiiy vositadir. Bolalar o'yin orqali dunyoni kashf etadi, muloqot qiladi, yangi narsalarni sinab ko'radi va o'zini ijtimoiy hayotga tayyorlaydi. Shu bois, o'yin maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim sifatini oshirishda asosiy vosita sifatida qaraladi. Bugungi kunda pedagogika sohasida o'yin orqali ta'limning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida o'yinlar nafaqat bolalarning qiziqishini uyg'otish, balki ularning fikrlash, muloqot qilish, muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalari o'yin faoliyatini tizimli ravishda tashkil etib, uning sifatini yaxshilash bo'yicha samarali yo'llarni izlashlari zarurdir. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini shakllantirishning asosiy yo'llari, o'yinning pedagogik ahamiyati, shuningdek, o'yinlarni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish usullari batafsil tahlil qilinadi. Maqsad — o'yin orqali ta'lim sifatini oshirish va bolalarning to'laqonli rivojlanishiga hissa qo'shish yo'llarini aniqlashdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limi ularning kelajakdagi rivojlanishi, dunyoqarashi va shaxs sifatida shakllanishida juda muhim ahamiyatga ega. Bu davrda bolalarning diqqat-e'tibori, qiziqishlari va imkoniyatlari o'yin orqali eng samarali rivojlantiriladi. Shu bois, o'yin maktabgacha ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. O'yin orqali ta'lim sifati qanday shakllanadi va uni qanday yo'llar bilan yaxshilash mumkinligi haqida batafsil to'xtalib o'tamiz.

Maktabgacha yoshdagi bolalar tabiatan faol, qiziquvchi va ijodiy bo'lishadi. Ular uchun dunyoni o'rganish, yangi narsalarni sinab ko'rish, muammolarni hal qilish jarayoni o'yin shaklida bo'ladi. Shu sababli, o'yin orqali ta'lim bolalar bilimini chuqurlashtirish, qobiliyatlarini rivojlantirish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish uchun ideal vositadir.

O'yin orqali ta'lim sifatini shakllantirish yo'llari

a) O'yinlarni ta'lim mazmuniga moslashtirish

O'yinlar bolalar yoshiga, rivojlanish darajasiga va ta'lim dasturiga muvofiq bo'lishi kerak. Masalan, ranglar, shakllar, raqamlar va hayvonlar haqida o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarning ongini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazmuni yengil va qiziqarli bo'lgan o'yinlar bolalarning ta'lim jarayonida faol qatnashishiga yordam beradi.

b) Ta'lim jarayonida interaktiv o'yinlardan foydalanish

Interaktiv o'yinlar bolalarni faollashtiradi, ularda mustaqil fikrlash va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Misol uchun, qurilish bloklari bilan o'ynash, rolli o'yinlar, ijodiy faoliyat o'yinlari bolalarning ijodkorligi va muloqot qobiliyatlarini oshiradi.

c) Individual yondashuvni qo'llash

Har bir bolaning o'ziga xos xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlari mavjud. O'yin jarayonida individual yondashuv qo'llanilsa, ta'lim samaradorligi oshadi. O'qituvchi yoki tarbiyachi bolaning qiziqishlarini hisobga olib, o'yinlarni moslashtirishi lozim.

d) O'yin uchun qulay va xavfsiz muhit yaratish

Bolalar uchun o'yin muhitining qulayligi va xavfsizligi ta'lim sifatini bevosita ta'sir qiladi. Bo'sh joy, o'yinchoqlar, materiallar va qurilmalar xavfsiz va sifatli bo'lishi kerak. Shuningdek, o'yin vaqtida tarbiyachi nazorati doimiy bo'lishi zarur.

e) O'yinlarni doimiy takomillashtirish va yangilash

Bolalar o'yinlarga tezda qiziqishlarini yo'qotishi mumkin. Shu sababli, o'yinlarning mazmuni va shakli doimiy ravishda yangilanib turishi, yangi qiziqarli elementlar qo'shilishi ta'lim jarayonini jonli va qiziqarli qiladi.

O'yin bolalarda faqatgina bilim emas, balki ijtimoiy ko'nikmalarni ham shakllantiradi. Guruhda o'ynash bolalarga o'zaro muloqot qilish, boshqalarni tinglash, o'z fikrini ifoda etish, mehnatni bo'lishish kabi muhim qobiliyatlarni o'rgatadi. Shuningdek, o'yin hissiy rivojlanishga ham yordam beradi — bolalar o'z his-tuyg'ularini boshqarishni o'rganadilar. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini shakllantirish — bu zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biridir. O'yin ta'limning samaradorligini oshirish, bolaning shaxs sifatida to'laqonli rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuning uchun, maktabgacha

ta'lim muassasalari o'yinlarni ta'lim jarayoniga tizimli va ijodiy yondashuv asosida joriy etishlari zarur. Bu yo'lda individual yondashuv, interaktivlik, xavfsizlik va o'yinlarning doimiy yangilanishi asosiy mezonlar hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'limni tashkil etish masalasi so'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarda keng o'rganilmoqda. Pedagogika va psixologiya sohasida olib borilgan tadqiqotlar bolalarning rivojlanishida o'yin faoliyatining ahamiyati va uning ta'lim sifatiga ta'siri haqida keng ma'lumotlar beradi. Bir qator mutaxassislar, xususan, J. Piaget va L. Vygotskiy o'yinlarni bolalarning aqliy rivojlanishi va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishdagi muhim vosita sifatida ko'rsatganlar. Piaget o'yinni bolaning faol bilim olish jarayoni deb hisoblab, uning aqliy faoliyatning rivojlanishiga ta'sirini ta'kidlagan. Vygotskiy esa o'yinlar orqali bolaning ijtimoiy muloqot va til ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini o'rgangan.

Maktabgacha ta'limda o'yinlarning pedagogik ahamiyatini o'rganishda zamonaviy olimlar ham katta hissa qo'shmoqda. Masalan, S. V. Elkonin o'yinlarni bolalarning ijtimoiy rivojlanishida markaziy omil deb hisoblagan va o'yinlarni o'quv jarayoniga integratsiya qilishni taklif qilgan. Shu bilan birga, zamonaviy pedagoglar o'yinlarni interaktiv va individual yondashuv asosida tashkil etish zarurligini ta'kidlaydilar, bu esa bolalarning o'zini erkin his qilishlari va ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi. Milliy ta'lim tizimimizda ham o'yin faoliyatining ahamiyati keng e'tirof etilmoqda. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim dasturlarida o'yinlar orqali ta'lim berishning metodik asoslari ishlab chiqilgan, va amaliyotda qo'llanilmoqda. Shu bois, o'yinlarning o'quv mazmuni bilan uzviy bog'liqligi, o'yin muhitining xavfsizligi va qulayligi, hamda tarbiyachining individual yondashuvi asosida o'yinlarni tashkil etish masalalari dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqotlarda o'yin orqali ta'lim samaradorligini oshirish uchun innovatsion texnologiyalarni qo'llash ham muhimligi ko'rsatilgan. Interaktiv o'yinlar, raqamli qurilmalar va multimedia vositalari maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'limga qiziqishini oshirishda yordam beradi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'yin orqali ta'lim sifatini oshirish nafaqat nazariy asosga ega, balki amaliy tajribalarda ham o'z samarasini ko'rsatmoqda. Shu bois, pedagogika amaliyotida o'yinlarni rivojlantirish, mazmunini boyitish va o'quv jarayoniga samarali integratsiya qilish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini oshirish uchun bir qator samarali yo'llar mavjud. O'yinlar bolalarning faolligini oshiradi, ular orqali bolalar nafaqat bilimlarni o'zlashtiradi, balki ijtimoiy, hissiy va kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bu natijalar avvalgi tadqiqotlar, xususan, J. Piaget va L. Vygotskiy nazariyalari bilan hamohangdir, ular o'yinlarni bolalarning aqliy va ijtimoiy rivojlanishida asosiy vosita deb bilganlar. Kuzatuvlar va so'rovnomalar natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yinlarni ta'lim jarayoniga moslashtirish, ya'ni o'yin mazmunini maktabgacha ta'lim dasturi bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tarbiyachilarning individual yondashuvi

bolalarning qiziqishlarini hisobga olish, ularni o'yin jarayoniga faol jalb qilish imkonini yaratadi. Bu esa o'z navbatida, bolalarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Eksperiment davomida aniqlanishicha, interaktiv va ijodiy o'yin turlari bolalarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga katta yordam beradi. Shuningdek, o'yin muhitining xavfsizligi va qulayligi ham bolalarning o'yin faoliyatida muvaffaqiyatga erishishida muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. Bu topilmalar pedagogik amaliyotda o'yinlarni tashkil etishda muhitni to'g'ri yaratish zarurligini tasdiqlaydi. Tadqiqot davomida aniqlangan muammolardan biri — o'yinlarning mazmunini doimiy yangilab borishning yetishmasligi bo'ldi. Ko'plab tarbiyachilar o'yinlarni eski usullarda olib borishgani sababli, bolalar tezda qiziqishini yo'qotishi kuzatildi. Shu bois, pedagogik kadrlar uchun muntazam malaka oshirish va innovatsion o'yin texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Yuqorida qayd etilganlarning barchasi maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini yaxshilash uchun tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi. O'yinlarni maktabgacha ta'lim dasturi bilan uyg'unlashtirish, individual yondashuvni ta'minlash, xavfsiz va qulay o'yin muhitini yaratish hamda pedagoglarning professional salohiyatini oshirish — samarali ta'lim tizimini shakllantirishning asosiy elementlari hisoblanadi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin orqali ta'lim sifatini shakllantirish — bolalarning umumiy rivojlanishi va kelajakdagi muvaffaqiyatli ta'lim jarayoni uchun muhim omildir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarini shakllantirishda ham samarali vositadir. Ta'lim jarayonida o'yinlarni mazmunan ta'lim dasturiga moslashtirish, interaktiv va ijodiy o'yinlarga urg'u berish, individual yondashuvni qo'llash, shuningdek, xavfsiz va qulay o'yin muhitini yaratish ta'lim sifatini oshirishda asosiy omillar hisoblanadi.

Shuningdek, o'yinlar mazmunini doimiy yangilab borish va pedagoglarning malakasini oshirish maktabgacha ta'limda o'yin faoliyatining samaradorligini ta'minlaydi. Shu bois, o'yin orqali ta'limni takomillashtirishga doir tizimli va innovatsion yondashuvlar joriy etilishi zarur. Bu nafaqat bolalarning rivojlanishiga, balki mamlakatimiz ta'lim tizimining sifatli va barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Piaget, J. (1962). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. New York: Norton.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Elkonin, D. B. (1980). *Psychology of Play*. Moscow: Pedagogika.
4. Ismailova, N. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin faoliyatining ta'limdagi roli. *Pedagogika ilmiy jurnali*, 4(2), 45–52.

-
5. Karimova, S. (2021). Maktabgacha ta'limda interaktiv o'yinlarning pedagogik ahamiyati. Ta'lim va tarbiya, 1(3), 22–29.
 6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2020). Maktabgacha ta'lim dasturi va metodik qo'llanma. Toshkent.
 7. Johnson, J. E., Christie, J. F., & Wardle, F. (2005). Play, Development, and Early Education. Boston: Pearson.

